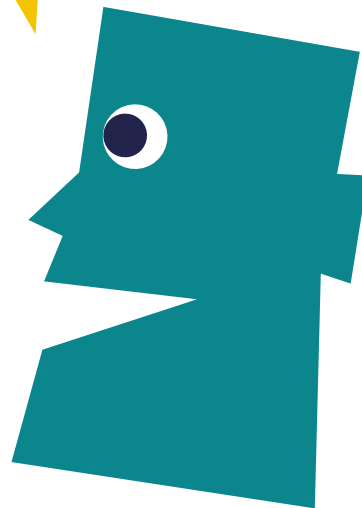
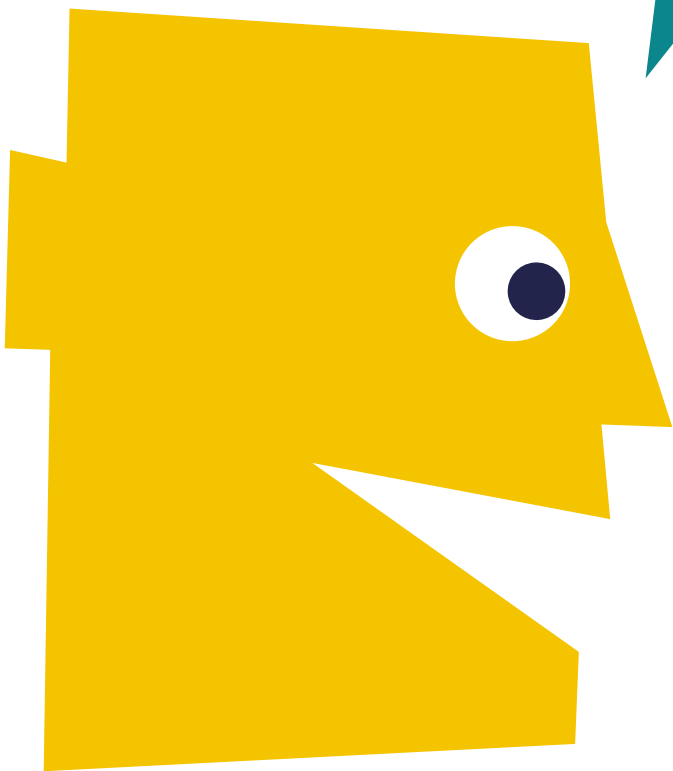

**Vroege
taalverwerving**

**als sleutel tot
kansengelijkheid**

Urgentie: taalarmoede begint vóór de schooldeur

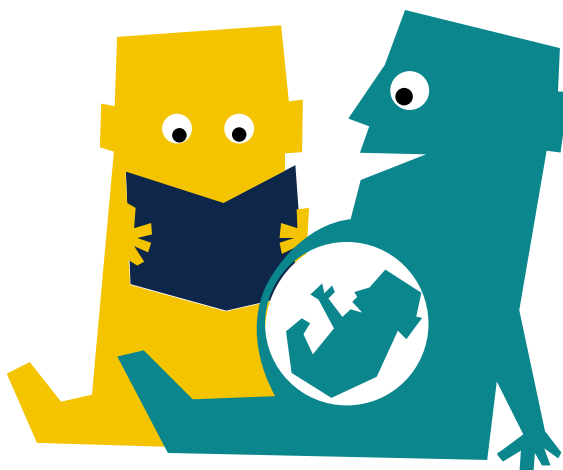
In Nederland begint 25% van de kinderen aan de basisschool met een taalachterstand (bron: Stichting Lezen en Schrijven, 2021). Het tekort aan basis(taal)vaardigheden vormt een barrière om later zelfstandig en succesvol mee te doen in onze complexe maatschappij, online én offline. Dat heeft gevolgen voor het individu en het gezin op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid, sociale relaties en financiële zelfredzaamheid, maar ook voor de maatschappij als geheel.

Landelijk heeft 11,9 procent van de 16- tot 65-jarigen moeite met lezen en schrijven. Dat zijn meer dan 1,8 miljoen mensen. Belangrijk om te weten is dat 70% van de laaggeletterden Nederlands als moedertaal heeft.

Daarnaast:

- 40% van de ouders weet niet dat interactie (oogcontact, benoemen, beurtwisseling) essentieel is voor het aanleggen van het taalsysteem.
- 1 op de 4 kinderen start school met een taalachterstand.
- 1 op de 3 vijftienjarigen leest onvoldoende om succesvol vervolgonderwijs te doorlopen.

Deze cijfers baren zorgen en zijn reden geweest voor Taalschatten om extra de urgentie onder de aandacht te brengen om de strijd tegen laaggeletterdheid te versterken. En terecht, want zolang taalarmoede blijft bestaan, blijft kansenongelijkheid generaties lang doorwerken.

De eerste 1000 dagen: fundament van taal

Er is redelijk snel winst te behalen als je kijkt naar het feit dat 40% van de ouders niet weet dat interactie nodig is om te komen tot een goede hersenontwikkeling. Als we de urgentie niet op de eerste 1000 dagen blijven leggen, een periode waarin 80% van alle hersenverbindingen wordt gelegd, en dus het taalsysteem wordt gebouwd, dan gaan de volgende nieuwe PISA-scores aangeven dat de taalvaardigheid nog verder achteruitgegaan is.

Met een Taalrijke Start kan je als gemeente een positieve impuls geven op het gebied van taalverwerving en taalontwikkeling en inzetten op het vergroten van de taalvaardigheden van alle inwoners. Kansengelijkheid begint in de buik, dáár kun je het verschil maken. De hele vroege taalverwerving in de eerste 1000 dagen is dé sleutel tot het doorbreken van generatiearmoede, laaggeletterdheid, gedragsproblemen en gezondheidsachterstanden.

De kernboodschap die overal doorklinkt in Taalrijke start: Praat met je kindje in de taal van je hart, de taal die je vloeiend spreekt. Een écht kansrijke start is een taalrijke start.

Door te praten met je kindje in de taal van je hart zet je de toon als regio die:

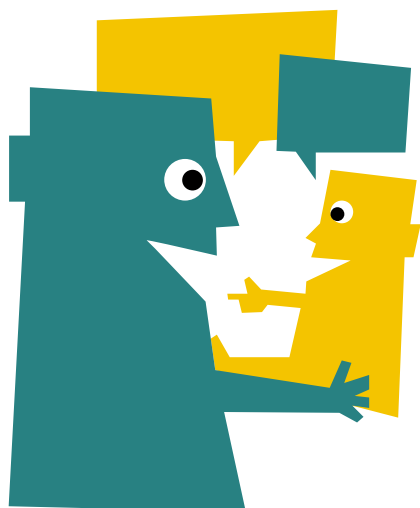
- Investeert waar de impact het grootst is,
- Preventie serieus neemt,
- En intergenerationele taalarmoede doorbreekt.

Voer geen juridische discussie

Bij steeds meer gemeenten staat de taalverwerving gelukkig op de agenda. Soms niet alleen vanwege de maatschappelijke cijfers, maar ook vanwege de recente discussie rondom dialectgebruik in VVE-opvang. Tijdens inspecties noteert de GGD nu wanneer er (voornamelijk) dialect wordt gesproken in kinderopvanglocaties die een VVE-programma aanbieden. Dat leidt tot politiek debat, zeker in een regio waar dialect een belangrijke rol speelt in identiteit, verbinding en cultuur. De vraag die nu voorligt—ook bij VNG en het ministerie van OCW—is of dialect binnen de VVE-setting kan en mag worden toegestaan,

gezien de spanning tussen de Wet kinderopvang en de bekostiging van Voor- en Vroegschoolse Educatie onder OCW.

Het is belangrijk om deze discussie niet uitsluitend juridisch te voeren. De nieuwste inzichten van de babybreiners laten zien dat kinderen floreren wanneer zij in hun eerste levensjaren worden aangesproken in de taal van het hart: de taal die ouders vloeiend spreken en waarin zij het meest emotioneel beschikbaar zijn. De taal van het hart zorgt voor rijkere interactie: meer woorden, meer nuance, meer oogcontact, meer beurt nemen. Dáár ontstaat het fundament voor logisch denken, oorzaak-gevolgbegrip en een stevige woordenschat. Kinderen die in hun eerste levensfase veilig en rijk taalaanbod krijgen—in welke thuistaal, streektaal of dialect dan ook —leren later juist gemakkelijker het Nederlands wanneer zij starten in groep 1 en 2 van het primair onderwijs.

Wetenschappelijke evidentie: investeren waar het meeste rendement zit

Investeren in het babybrein in de eerste 1000 dagen werkt

De eerste 1000 dagen vormen de essentiële basis om überhaupt een taal te kunnen leren – welke taal dan ook. Bij de geboorte weegt het babybrein ongeveer 400 gram. In die eerste 1000 dagen groeit het naar 1.100 gram; daarna volgt nog slechts een beperkte groei tot 1.400 gram op volwassen leeftijd. In deze periode worden 80% van alle hersenverbindingen aangelegd. Per seconde ontstaan 1 miljoen nieuwe hersenverbindingen! Die verbindingen worden versterkt door rijke, warme interactie met ouders en verzorgers: praten, zingen, reageren en samen spelen. Zo wordt het taalsysteem goed aangelegd. Met een goed taalsysteem is het voor jonge kinderen makkelijker om een tweede of derde of vierde taal te leren.

Voor gemeenten die inzetten op kansengelijkheid, gezondheid en preventie ligt hier een cruciale investeringskans. Veel lokale programma's richten zich op taalontwikkeling (vanaf 2 jaar) bij peuters en kleuters. Maar de taalverwerving (tot 2 jaar) – het moment waarop het brein het taalsysteem zelf aanlegt – krijgt nog nauwelijks structurele aandacht. Juist daar ligt de grootste preventieve winstmogelijkheid. Daar ligt precies de kracht van Taalschatten: zij ondersteunen (aanstaande) ouders vanaf het begin om dat taalsysteem te activeren, zodat hun kind elk later taal- en leeraanbod beter kan benutten. Daarmee ontstaat een stevige basis voor alle latere taal- en leeraanbod. Investeren in deze vroege fase betekent minder kans op latere taalachterstanden, gezondheidsverschillen en onderwijsuitval – en dus minder kosten voor herstel achteraf.

Ter illustratie: wetenschappers onderzochten hoe een jonge vink leert zingen na zijn geboorte. Een jonge vink leert fluiten van zijn vader, maar alleen binnen een heel kort tijdsvenster. In een wetenschappelijk experiment werd de vadervink geïsoleerd: het jong hoorde nooit een fluittoon. Gevolg: het vinkje fluit nooit.

Zo werkt het ook bij kinderen: zonder vroege interactie – zonder woorden in de thuistaal, gebaren en aandacht in die eerste 1000 dagen – mist het brein de kans om een taalsysteem te oefenen en op te bouwen. En die kans komt niet meer terug.

Taalschatten richt zich precies op dat unieke moment van taalverwerving, met concrete handvatten voor ouders en professionals om vanaf het allereerste begin taalrijk op te groeien. Een taalrijke start is een kansrijke start. Het is een pre-preventieve, kans vergrotende en duurzame investering in de ontwikkeling van de jongste inwoners.

Vroege taalconversaties hangen aantoonbaar samen met meer taalgerelateerde hersenactiviteit en betere taalprestaties; omgekeerd leidt een taalarme omgeving tot achterstanden die nauwelijks later in te halen zijn. Dit is consistent met de literatuur hierover die Taalschatten al samenvat (zie bijlage 1).

2

De Heckman-curve en andere onderzoeken.

De Amerikaanse econoom James Heckman (Nobelprijs voor Economie, 2000) heeft overtuigend aangetoond dat vroeg investeren in kinderen het grootste economische rendement oplevert. In zijn analyses uit zijn langlopende en grootschalige onderzoek blijkt dat elke euro die in de eerste levensjaren wordt besteed, zich vele malen terugverdient in lagere onderwijs- en zorgkosten, hogere arbeidsparticipatie en minder criminaliteit. Dit principe staat bekend als de Heckman-curve: hoe eerder de investering, hoe groter de opbrengst. Investerings die pas later in de schoolloopbaan plaatsvinden, zijn aanzienlijk duurder en leveren minder effect op. De boodschap voor beleid is helder: de eerste 1000 dagen zijn het economisch meest verstandige moment om in te grijpen. En zo zijn er meerdere onderzoekers die op eenzelfde resultaat uitkomen. Vergelijkbare onderzoeken: zie bijlage 2.

3

Aansluiting Kansrijke Start (medische relevantie)

Gezondheid is ook het verbeteren van lichaamsfuncties. De hersenen worden in de eerste 1000 optimaal geïnstalleerd door interactie met het kind. Het draagt bij tot een totaal welzijn van het kind. Een Taalrijke start betekent een

Kansrijke start en visa versa.

Een achterstand vóór het tweede jaar vergroot de kans op ADHD, gedragsproblemen, schooluitval en beperkte gezondheidsvaardigheden, terwijl investeringen in de eerste 1000 dagen aantoonbaar 7–10% maatschappelijk rendement per jaar opleveren (Heckman). Kinderen in taalrijke omgevingen horen tot 30 miljoen meer woorden en ontwikkelen meer hersenactiviteit in taalgebieden (Hart & Risley; Romeo e.a.).

Vroege taalverwerving bevordert neurale groei, emotie-regulatie, hechting en later zelfvertrouwen. Daarom zet Kansrijke Start zich ervoor in dat in het preventiebeleid vroege taalverwerving als medisch-relevante risicofactor voor de preventieve gezondheidszorg wordt opgenomen.

- **Vroege taal is een gezondheidsdeterminant: betere taal → betere gezondheidsvaardigheden → meer eigen regie en minder vermijdbare zorgkosten.**
- **Taalontwikkelingsstoornissen (TOS) hangen samen met verhoogd risico op psychische problemen, sociaal isolement en werkloosheid.**

4

JGZ- en RIVM-richtlijnen

De JGZ-richtlijn Taalontwikkeling legt vast dat professionals vanaf het eerste contact ouders actief adviseren over oogcontact, beurtwisseling, herhalen, interactief voorlezen en dat bij verhoogd risico VVE of peuteropvang wordt geadviseerd. Het beleid is dus al gestoeld op versterken van het thuistaal-milieu — precies waar Taalschatten op inzet (bijlage 3).

Het RIVM wijst al jaren op het belang van tijdig signaleren van taalproblemen in de jeugdgezondheidszorg en het ontbreken van één 'gouden' screeningsinstrument — met als handelingsperspectief: ouders voorlichten, interactie versterken, en bij ernstige zorgen verwijzen. Taalschatten sluit hier naadloos op aan.

- De JGZ-richtlijn Taalontwikkeling verplicht professionals ouders vanaf het eerste contact te adviseren over interactie en taalrijke opvoeding.
- Het RIVM stelt dat tijdig signaleren cruciaal is en dat verrijking van de thuistaalomgeving de basis vormt.
- Taalschatten operationaliseert deze richtlijnen in laagdrempelige tools (Taalkalenders, verhalenboek, tips).

5

Pre-preventief tegen Laaggeletterdheid!

Laaggeletterdheid is kostbaar en hardnekkig. 1 op de 3 MBO-studenten gaat laaggeletterd van school. Dat heeft impact op bijna alle levensdomeinen. Jongeren laten bovendien dalende leesvaardigheid zien (1 op 3 15-jarigen scoort onvoldoende in 2023 -> risico op laaggeletterd uitstromen). Vroeg investeren in taal verkleint die uitstroom. Door de focus te hebben op de eerste 1000 dagen wordt laaggeletterdheid bij de bron aangepakt en hoef je op latere leeftijd geen pleisters te plakken. Zie bijlage 4.

- 1 laaggeletterde kost de samenleving € 5.500,- extra per jaar door lagere arbeidsproductiviteit, hogere zorgkosten, meer gebruik van uitkeringen. Reken maar uit wat het een gemeente kost...
- 1 op de 4 kinderen in Nederland start school met een taalachterstand.
- 1 op de 3 vijftienjarigen leest onvoldoende om succesvol vervolgonderwijs te doorlopen.
- Laaggeletterdheid beperkt toegang tot werk, gezondheid en financiële zelfredzaamheid.

6

De onderwijsraad: Thuistaal als kracht

De Onderwijsraad adviseert (in 2025) om thuishalen te benutten; dat vergroot welbevinden en versnelt de Nederlandse taalontwikkeling. Dat legitimeert

de keuze van Taalschatten voor de taal van het hart als hefboom voor rijke interactie. Taalschatten wordt hierin ondersteund door Tilburg University, Radboud Universiteit, Universiteit van Utrecht, Het baby & Child Research Center in Nijmegen, en de universiteit van Maastricht. Zie bijlage 5.

7

Relatie geletterdheid en criminaliteit

In 2005 deed het Ministerie van Justitie wetenschappelijk onderzoek naar de kosten van criminaliteit. (Zie bijlage 6). Het rapport is niet recent en er werd in gesignaleerd dat er niet veel data zijn over het verband tussen een lage of hoge taalvaardigheid en criminaliteit in Nederland, maar dat in buitenlandse literatuur wel degelijke verbanden zijn. De koppeling tussen taalvaardigheid en criminaliteit in Nederland is beperkt onderzocht — dus kunnen we enkel steunen op buitenlandse literatuur of generieke logica, maar blijft deels ‘evidence-in ontwikkeling’.

- Het geeft aan dat mensen met beperkte taal- en rekenvaardigheden vaak beperkter op de arbeidsmarkt staan, wat indirect de kans op crimineel (vermogens)gedrag kan verhogen via de reden ‘minder legale inkomensmogelijkheden.’
- Het rapport laat zien dat eerder ingrijpen gewenst is: hoe eerder taalachterstanden aangepakt worden, hoe groter de kans op het voorkomen van verdere kettingreacties (zoals slechte schoolloopbaan, werkloosheid, sociaal isolement).

Effectiviteit van Taalschatten

De effectiviteit van Taalschatten ligt in het pre-preventieve karakter: het versterken van taalverwerving nog vóórdat achterstanden ontstaan. Waar veel interventies zich richten op herstel, werkt Taalschatten vanuit vooraf versterken – precies in de eerste 1000 dagen waarin het brein het taalsysteem aanlegt.

De vraag ‘Werkt het?’ vraagt bij zulke vroege preventie om een bredere blik. De effecten van vroege taalinterventies worden namelijk pas zichtbaar rond de schoolinstroom (na circa vier jaar). In het sociaal domein is het isoleren van effecten complex, maar de wetenschappelijke evidentie en beleidslogica zijn overtuigend: investeren in vroege taalverwerving levert structureel maatschappelijk rendement op.

Bovendien sluit Taalschatten nauw aan bij bestaande beleidskaders:

- Vanaf 2026 wordt *Taalschatten (Taalrijke Start)* opgenomen binnen het landelijke programma Kansrijke Start.
- De aanpak geeft uitvoering aan de JGZ-richtlijnen Taalontwikkeling en aan de aanbevelingen van het RIVM over het versterken van de thuistaalomgeving.
- De onderliggende principes worden onderschreven door wetenschappelijke instituten zoals Tilburg University, Radboud Universiteit en het Baby & Child Research Center.
- Er is geen andere partij in het geboortezorgveld die 100% focus heeft op de hele vroege taalverwerving; de periode dat het taalsysteem wordt gebouwd. De bibliotheek begint met BoekStart op 3 maanden.

De beleidslogica is helder en sluit aan bij de Heckman-curve: de hoogste maatschappelijke opbrengsten ontstaan bij de vroegste investeringen – in de eerste 1000 dagen.

Taalschatten is daarmee een bewezen kansrijke aanpak: vroeg, integraal, duurzaam en evidence-based. En nogmaals, op dit moment de enige onafhankelijke partij zonder winstoogmerk in het geboortezorgveld.

Met Taalschatten zet een gemeente in op een aantal grote domein-overstijgende maatschappelijke effecten:

- Minder laaggeletterdheid → hogere arbeidsparticipatie, minder uitkeringen, minder zorgkosten.
- Social Return on Investment (SROI): betere gezondheidsvaardigheden, financieel zelfredzaamheid, sociaal welzijn.
- Lagere justitiekosten: via betere executieve functies minder schooluitval en het beter kunnen uiten van je gevoelens.

Deze effecten meer specifiek tot de Taalschatten-instrumenten ingezet kunnen worden:

Taalschatten Tools:

- Gouden Taaltips: dagelijkse taalprikkels voor ouders en verzorgers.
- Schatten van ...: kijk en vertelboek dat het taalsysteem stimuleert en hechting tussen ouder en kind bevordert.
- Taalschatten Taalkalender delen 1-2-3: wetenschappelijk onderbouwde kalenders met tips voor praten, spelen, bewegen en hechten voor de eerste 1000 dagen, peuterfase en voorschoolperiode.
- Groei- en beweegplaten: visuele prikkels die taal, hechting én motoriek stimuleren in de zorg- en opvoedomgeving.
- Sociale kaart: overzicht en verbinding van partners in het geboortezorgveld, CJG/JGZ, opvang en bibliotheek.
- Dialogen: tweemaal per jaar een bijeenkomst van bestuurders en zorgprofessionals om de onderlinge verbondenheid en samenwerking te versterken.
- Taal voor twee: Een NT2-cursus speciaal ontwikkeld voor moeders met baby's, die geen Nederlands spreken. Deze gratis taalcursus biedt moeders praktische Nederlandse taalvaardigheden en informatie over opvoeden in Nederland. De baby mee kan naar de les. Het programma is zo ontworpen dat iedereen de cursus kan geven, zonder dat een officiële docentkwalificatie vereist is. De cursus richt zich op het vergroten van de Nederlandse taalvaardigheid, het zelfvertrouwen, en het bieden van handvatten

voor dagelijkse opvoedactiviteiten. Ontwikkeld in samenwerking met Radboud Universiteit en Max Planck Instituut Nijmegen (Baby & Child Research Center, masteropleiding NT2 van de Faculteit der Letteren, RUNOMI (Radboud University Network On Migrant Inclusion)).

- Letterliedjes: Bij elke klank in het alfabet is een kort liedje gemaakt tot max 1 minuut. Deze multimodale benadering – het combineren van auditieve, visuele en motorische input – stimuleert de taalverwerving en versterkt de geheugenverbindingen, wat wetenschappelijk gezien effectief is voor het leren van nieuwe concepten en vaardigheden. Voor ouders en het jonge kind om tijdens de periode dat er wel een VE indicatie is, maar het kind te jong is om in het programma te stappen.

Het effect van het inzetten van de bovenstaande tools is dat de ontwikkeling van basisvaardigheden wordt gestimuleerd. Er treedt een verbetering op van digitale vaardigheden, van taalvaardigheden, van rekenvaardigheden en van burgerschap vaardigheden

Daarnaast worden sociale en emotionele vaardigheden ontwikkeld, zoals zelfvertrouwen, emotie-regulatie, hechting, grenzen stellen en samenwerken.

Dit heeft als direct gevolg:

- Een toename van het sociaal en emotioneel welbevinden
- Verbetering van de schoolprestaties
- Het inlopen van achterstanden, emotionele, sociale en basisvaardigheden
- En het voorkómen van schooluitval

Op wijkniveau betekent dit:

- Minder VVE-indicaties: door rijkere thuistaalomgeving daalt de instroom in intensieve voorschoolse trajecten.
- Ketenrendement: professionals (verloskunde, JGZ, bibliotheek, kinderopvang) spreken één taalboodschap. Ook werken de zorgprofessionals veel meer en efficiënter samen.
- Onderwijskwaliteit: lagere druk op kleuteronderwijs, meer ruimte voor verrijking.

En waar het natuurlijk allemaal om draait is het kind en het gezin:

- Kind: betere woordenschat, taalbegrip, zelfregulatie, hechting. Beter in staat een tweede en derde taal te leren.
- Ouders: meer kennis en vertrouwen, versterken van hun rol als eerste opvoeder.
- Gezin: meer leesplezier, minder stress, betere verbinding tussen ouder en kind.

Zie bijbehorende schema (bijlage A.)

Referenties Taalschatten

1. Ronfani L, Vecchi Brumatti V, Mariuz M, et al. (2015). The complex interaction between home environment, socioeconomic status, maternal IQ, and early child neurocognitive development: a multivariate analysis of data collected in a newborn cohort study. *PLoS One*, 10:e0127052.
2. Gervain J. (2015). Plasticity in early language acquisition: the effects of prenatal and early childhood experience. *Current Opinion in Neurobiology*, 35:13-20.
3. Hart B, Risley TR. (1995). *Meaningful differences in the everyday experience of young American children*. Baltimore, MD: Paul. H. Brookes Publishing Company.
4. Rowe ML. (2012). A longitudinal investigation of the role of quantity and quality of child-directed speech in vocabulary development. *Child Development*, 83(5):1762-1774.
5. LoRe D, Ladner P, Suskind D. (2018). Talk, read, sing: early language exposure as an overlooked social determinant of health. *Pediatrics*, 142(3):e20182007.
6. Five numbers to remember about early childhood development (brief). (2009). Available on: <https://developingchild.harvard.edu/resources/five-numbers-to-remember-about-early-childhood-development/>. Accessed August 31, 2018.
7. Moriguchi Y, Hiraki K. (2013). Prefrontal cortex and executive function in young children: a review of NIRS studies. *Frontiers in Human Neuroscience*, 17(7):867.
8. Kobl B, Harker A, Gibb R. (2017). Principles of plasticity in the developing brain. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 59(12): 1218-1223.
9. Kolb B, Gibb R. (2011). Brain plasticity and behaviour in the developing brain. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 20(4):265-276
10. Haft SL, Hoeft F. (2017). Poverty's impact on children's executive functions: global considerations. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 158:67-79.
11. Reinert KR, Po'e EK, Barkin SL. (2013). The relationship between executive function and obesity in children and adolescents: a systematic literature

- review. *Journal of Obesity*, 2013:820956.
12. Suskind DL, Leffel KR, Hernandez MW, Sapolich SG, et al. (2013). An exploratory study of 'Quantitative linguistic feedback': effect of LENA feedback on adult language production. *Communication Disorders Quarterly*, 34(4): 199-209.
 13. Roskam I, Stievenart M, Meunier J-C, Noël M-P. (2014). The development of children's inhibition: Does parenting matter? *Journal of Experimental Child Psychology*, 122: 166-182.
 14. Lucassen N, Kok R, Bakermans-Kranenburg MJ, Van IJzendoorn MH, Jaddoe VW, et al. (2015). Executive functions in early childhood: The role of maternal and parental parenting practices. *British Journal of Developmental Psychology*, 33(4):489-505.
 15. Romeo RR, Leonard JA, Robinson ST, West M.R, et al. (2018). Beyond the 30-million-word gap: children's conversational exposure is associated with language-related brain function. *Psychological Science*, 29(5):700-710.
 - 16.
 17. Forget-Dubois N, Dionne G, Lernelin J.P, Pérusse D, Tremblay RE, Boivin M. (2009). Early child language mediates the relation between home environment and school readiness. *Child Development*, 80(3):736-749.
 18. Schoon I, Parsons S, Rush R, Law J. (2010). Childhood language skills and adult literacy: a 29-year follow- up study. *Pediatrics*, 125(3):e549.
 19. Gooch D, Thompson P, Nash HM, Snowling MJ, Hulme C. (2016). The development of executive function and language skills in the early school years. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(2):180-187.
 20. Leiser K, Heffelfinger A, Kaugars A. (2017). Associations among parent-child relationships and cognitive and language outcomes in a clinical sample of preschool children. *The Clinical Psychologist*, 31(2):423-437.
 21. Inspectie van het Onderwijs. (2018). Rapport – De staat van het Onderwijs 2018 – Onderwijs verslag over 2016/2017. Geraadpleegd via <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2018/04/11/rapport-de-staat-van-het-onderwijs>.
 22. Black MM, Walker SP, Fernald LC, et al. (2017). Early childhood development coming of age: science through the life course. *The Lancet*, 389: 77-90
 23. Britto PR, Lye SJ, Proulx K. (2017). Nurturing care: promoting early childhood development. *The Lancet*, 389: 91-102.
 24. Nores M, Barnett WS. (2010). Benefits of early childhood interventions across the world: (under) Investigating in the very young. *Economics of Education Review*, 29: 271-282.

25. Engle PL, Fernald LC, Alderman H. (2011). Strategies for reducing inequalities and improving developmental outcomes for young children in low-income and middle-income countries. *The Lancet*, 387:1339 -1353.

Heckman & Vergelijkbare vervolgonderzoeken

‘The highest rate of return in early childhood development comes from investing as early as possible, from birth through age five, in disadvantaged families. ... Starting at age three or four is too little too late, as it fails to recognize that skills beget skills in a complementary and dynamic way.’
Heckman (2012), *Invest in early childhood development: Reduce deficits, strengthen the economy*.

- De 30 Million Word Gap van Hart & Risley (1995) is naast Heckman beroemd:
 - Klassiek onderzoek waarin gezinnen drie jaar lang werden gevolgd om taalblootstelling bij jonge kinderen te meten. Toonde aan dat kinderen uit gezinnen met een hogere sociaaleconomische status (SES) tot 30 miljoen meer woorden horen dan kinderen uit lage-SES-gezinnen vóór hun vierde levensjaar.
 - Conclusie: hoe meer woorden en positieve interacties kinderen horen, hoe groter hun woordenschat, taalbegrip en cognitieve ontwikkeling. Benadrukte dat taalinteractie in de eerste 1000 dagen bepalend is voor latere schoolprestaties.
 - Legde de basis voor latere studies over de kwaliteit van interactie en de rol van ouder-kind-gesprekken bij hersenontwikkeling.,

Maar er zijn sindsdien meerdere onderzoeken gedaan die dezelfde thematiek raken of nog verder nuanceren:

- Rowe (2012)
 - Longitudinaal onderzoek naar kwaliteit en kwantiteit van kindgerichte spraak.
 - Vond dat niet alleen het aantal woorden, maar vooral diversiteit van woordenschat en conversatiebeurten sterk voorspellend zijn voor latere taalvaardigheid.
- Romeo et al. (2018, Psychological Science)
 - Toonde met fMRI aan dat conversatie met kinderen (interactieve beurten) sterker samenhangt met hersenactiviteit in taalgebieden dan enkel het aantal woorden.

- Onderstreept: kwaliteit van interactie > kwantiteit.
- Sperry, Sperry & Miller (2018/2019)
 - Heranalyseerde de 30 Million Words-vraag.
 - Conclusie: kinderen uit lagere SES-hoofden soms evenveel of zelfs meer woorden horen, zeker als je overheard speech en bredere communicatiestijlen meetelt.
 - Legt nadruk op culturele diversiteit in taalopvoeding.
- Golinkoff et al. (2019)
 - Reactie op Sperry: overheard speech is niet genoeg.
 - Kindgerichte en responsieve interactie blijft de doorslaggevende factor voor taalontwikkeling en schoolsucces.
- LENA Foundation studies (o.a. Suskind, 2013; Leffel & Suskind, 2018)
 - Gebruiken opnameapparatuur om te meten hoeveel kinderen horen.
 - Bevindingen: grote verschillen in woordblootstelling; feedback en responsiviteit versterken de effecten.
- Forget-Dubois et al. (2009); Schoon et al. (2010)
 - Langlopende cohortstudies in Canada en VK.
 - Vroege taalvaardigheid medieert het verband tussen thuismilieu en latere schoolrijpheid en psychosociale uitkomsten.
- Engle et al. (2011, Lancet Early Childhood Development series)
 - Mondiaal bewijs: vroege stimulering en taalinteractie zijn kritische 'nurturing care' factoren.
 - Preventieve investeringen in de eerste levensjaren dragen bij aan gezondheid, onderwijs en economische groei.

JGZ- en RIVM-richtlijnen

De JGZ-richtlijn Taalontwikkeling (RIVM/NCJ, 2020) benadrukt dat taalstimulering in de thuissituatie vanaf de geboorte essentieel is voor een gezonde ontwikkeling. De richtlijn stelt:

‘De JGZ-professional heeft een taak in het vroegtijdig signaleren én in het stimuleren van de taalontwikkeling door ouders bewust te maken van het belang van praten, zingen, benoemen en samen spelen vanaf de babytijd.’

Daarbij wordt expliciet aanbevolen om ouders handelingsperspectief te bieden:

‘Geef ouders concrete voorbeelden van hoe zij taal kunnen stimuleren in alledaagse situaties, in hun eigen taal en op hun eigen manier.’

Uit het RIVM-rapport *Signaleren van taalachterstanden door de jeugdgezondheidszorg* (RIVM-rapport 295001006, 2009):

‘Tijdig signaleren van taalontwikkelingsstoornissen is van cruciaal belang. Taal speelt een grote rol bij het organiseren van waarnemingen, bij het richten van gedachten, bij het controleren van handelingen, bij het helpen onthouden en bij het omzetten van emoties. Daarnaast is bekend dat vroege verstoringen van de taalontwikkeling voorlopers kunnen zijn van latere taal- en leerstoornissen. Verder heeft een achterstand in de taalontwikkeling daadwerkelijke gevolgen voor het gedrag en de kwaliteit van het leven van het kind.’

En aanvullend:

“Naast het signaleren van taalachterstanden is preventieve voorlichting over taalontwikkeling aan ouders met kinderen van 0-6 jaar van groot belang. Vaak zijn ouders zich er niet van bewust welke invloed zij zelf kunnen hebben op de ontwikkeling van hun kind.”

RIVM-rapport: *Signaleren van taalachterstanden door de jeugdgezondheidszorg* (2009, rapport 295001006)

Kosten laaggeletterdheid -> vroegtijdige preventie

Stichting Lezen & Schrijven / PwC: Maatschappelijke kosten laaggeletterdheid (2018)

PwC becijferde voor de Stichting Lezen & Schrijven de maatschappelijke kosten van laaggeletterdheid. Zij berekende dat laaggeletterdheid de Nederlandse samenleving jaarlijks ruim € 1,13 miljard kost, vooral door lagere arbeidsproductiviteit, hogere zorguitgaven en grotere afhankelijkheid van uitkeringen.

Een laaggeletterde volwassene kost gemiddeld € 5.500 per jaar extra aan maatschappelijke uitgaven. Ook kwam uit het onderzoek naar voren dat werkenden met een beperkte taalvaardigheid aantoonbaar minder presteren; aantoonbaar minder efficiënt werken; vaker ziek zijn en een grotere kans hebben op werkloosheid.

In gezinnen met laaggeletterde ouders is de kans 6 x zo groot dat kinderen zelf ook laaggeletterd worden. Een intergenerationeel effect dat armoede en gezondheidsachterstanden versterkt.

Zij concluderen dat investeren in taalvaardigheid niet alleen economische winst oplevert, maar ook sociale opbrengsten: hogere arbeidsparticipatie, meer zelfredzaamheid, betere gezondheid en minder beroep op zorg en bijstand.

Tot slot concludeert PwC dat vroegtijdige preventie, gericht op taalstimulering in het gezin, de meest kosteneffectieve route is om de maatschappelijke kosten structureel terug te dringen.

Onderwijsraad en thuistalen

Onderwijsraad – Talige diversiteit benutten (2025)

In dit recent opgestelde advies stelt de Onderwijsraad dat scholen, mbo-opleidingen én voorzieningen voor voorschoolse educatie te maken hebben met leerlingen die in het thuismilieu een andere taal spreken dan het Nederlands; deze talige diversiteit moet actief benut worden.

Onderzoek toont volgens de raad aan dat beheersing van de thuistaal geen belemmering vormt voor het aanleren van het Nederlands — integendeel: leerlingen kunnen gebruikmaken van eerder verworven taalkennis om het Nederlands beter en sneller te leren.

De raad adviseert dat scholen keuzes maken in hoe zij thuistalen inzetten, en pleit voor investeringen in ondersteuning, opleiding en professionalisering van leraren op dit gebied.

Van belang voor vroege taalverwerving is dat deze benadering écht aansluit bij het thuismilieu en de rijkdom van taalervaringen die kinderen vanuit huis meebrengen (daarmee sluit het goed aan op het werk van Taalschatten.)

Taal(verwerving) en criminaliteit

Blom, E. (2019). *Wat iedereen moet weten over de taalontwikkeling van kinderen in een diverse samenleving*. Oratietekst, Universiteit Utrecht.

In deze inaugurele rede benadrukt Blom dat taalvaardigheid sterk samenhangt met maatschappelijke uitkomsten. Ze verwijst naar een recent Engels rapport waaruit blijkt dat jongeren met lage taalvaardigheid op meerdere gebieden achterstanden oplopen, onder meer in het onderwijs, de geestelijke gezondheid en criminaliteit. Blom pleit ervoor taalontwikkeling hoog op de agenda te zetten om dergelijke problemen (waaronder verhoogde kans op crimineel gedrag) te voorkomen.

‘Laaggeletterdheid en lage taalvaardigheid hangen samen met geestelijke gezondheidsproblemen en criminaliteit. Meer dan 74% van de jongeren in jeugdgevangnissen heeft communicatieve problemen; 60% heeft daarnaast ook taal/spraak problemen. Dit rapport is gebaseerd op gegevens uit Engeland, maar ik verwacht dat we dezelfde patronen in Nederland zien.’

Kerkhoff, A. (2023). *Opgroeien met TOS: Literatuurstudie naar jongeren en (jong)volwassenen met TOS*. Utrecht: Deelkracht (TOS Koploper project).

Deze literatuurstudie richt zich op de gevolgen van een TaalOntwikkelingsStoornis (TOS) bij jongeren. Een belangrijke bevinding (op basis van internationaal onderzoek) is dat taalproblemen veel voorkomen onder delinquente jongeren:

‘In een Britse studie naar delinquente jongeren had 60% van hen een (ongediagnosticeerde) TOS. De groep met taalproblemen had een twee keer zo hoge recidive. De onderzoekers denken dat dit komt omdat deze jongeren minder profiteren van de (vaak talige) interventies gericht op het terugdringen van recidive.’

WODC. (2005). *De kosten van criminaliteit*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (Ministerie van Justitie).

Dit rapport signaleert dat er beperkte Nederlandstalige onderzoeksdata zijn over het verband tussen taalvaardigheid/laaggeletterdheid en criminaliteit in Nederland; het stelt dat in buitenlandse literatuur wel consistente verbanden gevonden worden.

- Het geeft aan dat mensen met beperkte taal- en rekenvaardigheden vaak beperkter op de arbeidsmarkt staan, wat indirect de kans op crimineel (vermogens)gedrag kan verhogen via de reden “minder legale inkomensmogelijkheden”.
- Het rapport laat zien dat eerder ingrijpen gewenst is: hoe eerder taalachterstanden aangepakt worden, hoe groter de kans op het voorkomen van verdere kettingreacties (zoals slechte schoolloopbaan, werkloosheid, sociaal isolement).

Bijlage A

MAATSCHAPPELIJK MISSIE TAALSCHATTEN: ALLE KINDEREN OP HET JUISTE TAALNIVEAU NAAR DE BASISCHOOL

INSTRUMENTEN

Couden Taaltips
Schatten van Den Haag
Taalschatten Taalkalender 1-2-3
Groei- en beweegplaten
Taal voor Twee
Letterliedjes
Letterprins
Sociale kaart
Dialogen

EFFECT

- Gestimuleerd babybrein, hersenverbindingen worden goed aangelegd
- Verbeterde hechting
- Ontwikkeling basisvaardigheden
- Verbetering digitale vaardigheden
- Verbetering taalvaardigheden
- Verbetering rekenvaardigheden
- Verbetering burgerschapvaardigheden

RESULTAAT

Toename sociaal en emotioneel welbevinden
Verbetering schoolprestaties
Inlopen van achterstanden, emotioneel, sociaal en basisvaardigheden
Voorkomen schooluitval
Goed taalsysteem. De basis om nu elke taal goed aan te kunnen leren

MAATSCHAPPELIJKE OPBRENGST

Voorkomen laaggeletterdheid → hogere arbeidsparticipatie, minder uitkeringen, minder zorgkosten.
Social Return on Investment (SROI): betere gezondheidsvaardigheden, financieel zelfredzaamheid, sociaal welzijn.
Lagere justitiekosten: via betere executieve functies, minder schooluitval en het beter uiten van je gevoelens.

IN DE WIJK

Minder VVE-indicaties: door rijkere thuistaalomgeving daalt de instroom in intensieve voorschoolse trajecten.
Ketenrendement: professionals (verloskunde, JGZ, bibliotheek, kinderopvang) spreken één taalboodschap. Ook werken de zorgprofessionals veel meer en efficiënter samen.
Onderwijskwaliteit: lagere druk op kleuteronderwijs, meer ruimte voor verrijking.

IN HET GEZIN

Kind: betere woordenschat, taalbegrip, zelfregulatie, hechting. Beter in staat een tweede en derde taal te leren.
Ouders: meer kennis en vertrouwen, versterken van hun rol als eerste opvoeder.
Gezin: meer leesplezier, minder stress, betere verbinding tussen ouder en kind.

PRAAT MET JE KINDJE IN DE TAAL VAN JE HART

